

The Journal of Academic Social Science Studies

International Journal of Social Science

Volume 5 Issue 2, p. 129-134, April 2012

YABANCILARA TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE “ÖĞRETMEN” UNSURU

“TEACHER” FACT IN TEACHING TURKISH AS A FOREIGN LANGUAGE

Esra Birsen GÜLER

TC. Londra Büyükelçiliği Eğitim Müşavirliği, Londra Yunus Emre Kültür Merkezi

Abstract

The number of the pupils who want to learn Turkish as a foreign language has increased recently. It's discussed that whether this increasing demand could be responded as it should be. In this paper, the “teacher” component in Turkish teaching as a foreign language, which qualifications these teachers should have, what the lacks and common mistakes are and how these problems could be solved will be discussed.

Key Words: Teaching, Turkish Teaching as Foreign Language, “Teacher” Fact.

Öz

Günümüz dünyasında Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenmek isteyenlerin sayısı her geçen gün artmaktadır. Bu artan talebin yurtiçinde ve dışında hakkıyla karşılanıp karşılanıp karşılanmadığı ise tartışılmaktadır. Bu çalışmada Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde “öğretmen” unsuru ele alınacaktır. Türkçeyi yabancı dil olarak bir öğretmenin sahip olması gereken öncelikli niteliklere, dikkat çeken kimi eksiklik ve hatalara, bunların nasıl giderilebileceği ya da düzeltilebileceğine dair hususlara değinilecektir.

Anahtar Kelimeler: Dil öğretimi, Yabancılara Türkçe öğretimi, “Öğretmen” unsuru.

Son yıllarda üzerinde hayli konuşulan yazılan konulardan bir tanesi Türkçenin yabancılara öğretimidir. Bu alanda yapılan faaliyetler farklı isimler altında toplansa da en sık rastlanan “*Türkçenin Yabancılara Öğretimi*”, “*Türkçenin İkinci Dil Olarak Öğretimi*”, “*Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi*”dir. Türk dilini öğrenmek isteyen bunca kişinin varlığını elbette dili öğreten, konuşan herkeste memnuniyet yaratmaktadır. Bununla birlikte artan talebin layıkıyla yerine getirilip getirilmediği de tartışılmaktadır.

Burada öncelikle şu nokta izah edilmelidir ki herhangi bir çalışmanın ele alınması, değerlendirilmesi, eleştirilmesi, eksiklerin tespit edilmesi için “*bir çalışma*”nın var olması gerekir. Bu sebeple “*Türkçenin Yabancı Dil Olarak*” öğretilmesine dair yapılan değerlendirme ve eleştirilerde bahsi geçen çalışmaların varlığının yarattığı memnuniyet gözden kaçırılmamalıdır. İyi ki bu çalışmalar var ve iyi ki bizler bunları ele alabiliyoruz.

Bu çalışmada “*Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi*”nde dikkat çeken birkaç eksiklik kısaca ifade edilip bu faaliyetlerde yer alan dil öğretmenlerinin taşıması gereken kimi nitelikler izah edilecektir:

Yürütülen çalışmalarda dikkat çeken ilk yanlışlık özellikle Türkiye’de yapılan faaliyetlerde kullanılan “*Yabancılara Türkçe Öğretimi*” kelime grubunda kullanılan “*yabancı*” kelimesidir. Kelimenin talebede “*dışlama, ötekileştirme, uzaklaştırma vb.*” intibaları uyandırmaması için bu tabir yerine “*Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi*” tabirini tercih edilmelidir. Zira öğrenci nezdinde “*yabancı*” olan kendinden ziyade öğrendiği “*dil*”dir. Bu sebeple “*yabancı*” kelimesi öğrenciden ziyade “*dil*” için kullanılmalıdır.

Bir dili “*bilmek*”le o dili “*öğret*”mek faaliyetlerinin birbirinden farklı olduğu şimdiye dek birçok çalışmada ifade edilmiştir. “*Türkçe bilmek*”le “*Anadili olarak Türkçe öğretmek*” “*Yabancı dil olarak Türkçe öğretmek*” kavramlarının sık sık birbiriyle karıştırılmasıdır. “*Anadili olarak Türkçe öğretmek*” için de “*Yabancı dil olarak Türkçe öğretmek*” için de “*Türkçe bilmek*” ilk şarttır; ancak tek değil. Zira eldeki malzemenin karşı tarafa aktarılmasında hepimizce malumdur ki öğretmene yol gösteren, ona yol haritasını çizdiren “*öğrenci*”dir. Onu tanımadan, onu etüt etmeden yapılan hiçbir çalışma amaca tam manasıyla hizmet etmeyecektir. Buradan hareketle Türkçeyi yabancı dil olarak öğreten öğretmen hangi vasıflara sahip olmalıdır? Bunlara sahip olmaması ne gibi sıkıntılar yaratır? Bu eksiklikler nasıl giderilebilir?

“*Yabancılara Türkçe öğreten bir öğretmen hangi yeterliliklere sahip olmalıdır?*” Bu sorunun cevabı olabilecek onlarca madde sıralamak mümkündür. Bu alanda yapılmış çalışmalarda da ifade edildiği üzere “*öğretmen farklı dil ailelerinden gelen dillerin özelliklerini bilmeli, başlangıç seviyesindeki öğrencilerle iletişim kurabilecek kadar ara dile hâkim olmalı, Türkçenin inceliklerini iyi bilmeli vb.*” (Tüm, Mavaşoğlu: 2010)

Türkçeyi yabancı dil olarak öğretmenin sahip olması lazım gelen hususiyetlerden ilki, dili öğretmekte olduğu kitleyi iyi tanımasıdır. “*Kime?*” dil öğrettiğinin farkında olmak dili “*nasıl?*” öğreteceği hususunda ona rehberlik edecektir. Hedef kitleyi tanımadan yapılacak planlama çok mühim bir noktada eksik kalacaktır. “*Günümüzde Türkçe yabancı dil olarak öğrenenlerin sayısı artmakla birlikte öğrenme sebepleri de çeşitlenmektedir. Sibiry’a da Türkçe öğrenen 2000 kişi üzerinde yapılan bir araştırmada öğrencilerin Türkçeyi öğrenme amaçları şöyle sıralanmıştır:*

- Türk firmalarında çalışma isteği (ticari),*
- Türkiye’ye yerleşme ve orada çalışma isteği,*
- Arkadaş, dost ilişkileri,*
- İhtisas yapma isteği (Türkoloji),*

·Yeni bir dil olarak,

·Fantezi olarak.” (AYDIN 2000, Röportaj, Uluslar arası Dünyada Türkçe Öğretimi Sempozyumu, , Ankara Üniversitesi Basımevi)

Bunda hususi hayat kadar iş hayatı, eğitim, merak vb. unsurlar ön plana çıkmaktadır. Elbette, farklı sosyal yapılarda bulunan, farklı sebep ve gayelerle dili öğrenen kişilere sunulan malzeme ve malzemenin sunuluş biçimi farklı olacaktır. Dil elbette “bir”dir. Bahsi geçen gruplardaki kişilerin hepsi Türkçe öğrenmektedir. Ancak gaye en kısa zamanda en fazla ürün almaktır. Malumdur ki kaç yaşında olursa olsun yeni bir dil öğrenen kişi, öğrendiklerini hususi hayatında, kendi sosyal çevresi içinde kullanmadıkça yeni bir dil öğrenmekten doğan hazdan mahrum kalacaktır. Burada kasıt, Türkçe öğrenmek isteyen bir ev hanımı ile iş sebebiyle Türkçe öğrenmek isteyen bir iş adamının öncelik sırasının birbirinden farklı olmasının son derece tabii olmasıdır. Bu farkın iyi tahlil edilmesi, farklı dil yapılarının doğru zamanda sunulmasını da kolaylaştıracaktır. Zira bir ev hanımına ya da merak sebebiyle dil öğrenen bir kişiye ikinci tekil şahıs ile hitap ve fiil çekimini öğretirken, iş münasebetiyle Türkçe öğrenen bir kişiye ikinci çoğul şahıs ile hitap ve fiil çekimi öğretmek ihtiyaca büyük oranda cevap verecektir. Sınıf içinde öğrenciye hitap ederken de tüm bu noktalara dikkat edilerek bir hitap şekli tespit etmesi öğrencinin bahsi geçen yapıyı kavramasında faydalı olacaktır.

Çalışmanın ilk kısmında da ifade edildiği üzere “dil öğretimi”nde esas olan öğretmenin öğrenciye hangi yolla ulaştığıdır. “Kaynak” pek tabii bu alışverişin en kısa sürede en yüksek verimde tamamlamasına yardımcıdır. Ancak malumdur ki dünyanın en mükemmel kaynağı bile onu kullanmayı bilmeyen öğretmenin elinde değersiz hâle gelecektir. “Çünkü, her alanda hangi araç gereçler kullanırsa kullanılsın, hedefler ne olursa olsun hiçbirisi amaca ulaşmada insan unsuru kadar önemli değildir.”(Çiftçi, 2011: 403)

Burada konuya sadece “öğretmen” cephesinden bakmakla yaşanmakta olan sıkıntıların tek müsebbinin “öğretmen” olduğuna değil “öğretmen” unsurunun dil öğretim faaliyetindeki ehemmiyetine değinilmek istenmektedir.

Yeni bir dil öğrenmeye başlayan bir öğrenci, sadece yeni bir dil değil aynı zamanda yeni bir kültür, yeni bir coğrafya, kısaca yeni bir dünya ile de tanışır. “Yabancı dil öğrenmek, çeşitli toplumların dünyaya bakış açılarına, düşünce ve değer sistemlerine açılan bir kapıdır.” (Ozil, 1991: 96) Kuvvetle muhtemeldir ki onu dil öğrenmeye iten de bahsi geçen unsurlara olan meraktır. “Her dilde kavramlar dokusu bulunduğundan ve her dil insanlığın bir bölümünün tasarlama biçimini ele aldığından, kısacası her dil özel bir dünya görüşünün yankısı olduğundan, yabancı bir dilin öğrenilmesi de insana yeni bir görüş kazandırır, görüş açılarını çoğaltır.” (Akarsu, 1998: 64). Türkçeyi yabancı dil olarak öğreten öğretmen, Türkçenin inceliklerine elden geldiğince hâkim olmalıdır. Burada “incelik” kelimesi ile kast edilen nedir? Bir toplum hakkında hiçbir malumatımız olmasa da sadece diline bakılarak o toplum hususunda son derece yerinde değerlendirmeler yapmak mümkündür. Türkçeyi bir dilin tercümesi gibi anlatmak onu başka bir dilin tercümesi olmaktan öteye taşıyamaz. Buradan hareketle, öğretmen Türkçenin farklı dillerde olmayan, onlardan ayrılan kelime mana ve kullanım hususiyetlerinden elden geldiğince haberdar olmalıdır ki bunu öğrenciye yansıtabilsin.

Özellikle “kelime öğretimi”nde yukarıda bahsi geçen konunun son derece mühim olduğu gözlenmiştir. Birbirine yakın anlamlı hatta zaman zaman “eş anlamlı” olarak ifade edilen kelimelerin öğretiminde son derece manidar örnekler ortaya çıkmaktadır. Öncelikle A1

1 seviyesinde Türkçe öğrenen öğrencilerin yazdığı cümlelerden örnekler verilecek, bunun sebebi izah edilecek ve sorunun çözümüne yönelik açıklamalarda bulunulacaktır:

Araba çok çabuk gidiyor.

Ben çok süratli konuşuyorum.

Sen hızlı unutuyorsun.

Öğrencinin yaptığı hatalarda “*tek sorumlu öğretmendir.*” ya da “*tek sorumlu kaynaktır.*” vb. yaklaşımlar sorunu ancak içinden daha da çıkılmaz hâle sokacaktır. Her “*dil*” başlı başına insanın dışarı açılan kapısı olması hasebiyle büyüktür, mühimdir. Bu minvalde dilleri mühim, büyük vb. sınıflandırmak manasızdır. Dilleri birbiriyle mukayese etmek, birini diğerine üstün tutmak son derece yersizdir. Zira her dil onu kullanıp kendini onunla ifade edenlerce “*en mühim*”dir. Ancak, günümüz dünyasında “*dünya dili*” olarak kabul edilen dillerin ortak özelliklerinden ilki ifade zenginliğinin dikkat çekici oranda olmasıdır. Yukarıdaki örnek cümlelere gelindiğinde ise kimilerinin umduğu üzere “*öğretim kolaylığı*” olması sebebiyle bu üç farklı kelimeyi (çabuk, süratli, hızlı) eş anlamlı kabul edip, bu şekilde öğretmek var olan iki farklı yolu kapayıp, biri diğerinin yerine kullanılmak yoluna gitmek dili kolaylaştırmaktan çok onun kolunu kanadını koparmaktır. Anlaşılması gereken nokta şudur ki, dil kolaylaşıp zorlaşmaz; o vardır; kullanılmaktadır. Kolaylaşan sadece dilin öğrenciye sunulmuş biçimidir. Kelimelerin farkının kitabı hazırlayan ya da dersi anlatan kişi tarafından fark edilmemiş ya da anlaşılmamış olması genellikle bu şekilde sonuçlanmaktadır. Bu noktada, dili öğreten kişinin olabildiğince dil hakimiyeti olmasının dersin verimine olan katkısı tekrarlamak yerinde olacaktır. Bu inceliklerin ne zaman, nasıl anlatıldığı mühimdir. Elbette kelime öğretilirken ilk aşamada anlam farkları maddeler hâlinde ifade edilmeyecektir. Bağlam içinde, yeri geldiğinde uygun örneklerle açıklama yoluna gidilmesi isabetli olacaktır. Burada amaç, öğrencinin dili kullanmasını zorlaştırmak, onu kısıtlamak değil; dilin anlatım olanaklarından daha geniş bir yelpazede faydalanmasını sağlamaktır. “*Kelime öğretimi*” beraberinde içinden çıkıp geldiği kültürün kapılarının dili öğrenen kişiye açacaktır. “*Yabancı dili öğrenen kişinin, sadece dilin belirli kalıplarını kullanarak konuşmaması, öğrenilen dilin derinliklerindeki anlamları kavrayarak özümsemesi gerekir. Bunun sonucunda öğrencinin hedef dilin kültürünü öğrenebilmesi kolaylaşır.*” (Bölükbaş, Keskin, 226-227: 2010)

Bir önceki maddede ifade edildiği üzere manaları birbirine karıştırılan kelimelerin farkları öğretilince elden geldiğince bilinmelidir. Burada mana ayırıcı nitelikte örneklerin hassasiyetle seçilmesine dikkat edilmelidir. Öğretmen “kelime”nin nasıl bir bağlam içinde kullanılacağına kesinlikle açık, net örneklerle sunmalı ve kelimelerin manasını akılda kalması muhtemel örneklerle izah etmelidir. Aksi hâlde aşağıda yer alan yanlışlar kaçınılmaz olacaktır:

“*Kara günler yaşıyorum.*”

“*Alışverişe gidiyorum; siyah pantolon alıyorum.*”

Kimi çalışmalarda da ifade edildiği üzere yazılı dil ile sözlü dil kimi noktalarda birbirinden ayrılmaktadır. Bu olay ile dilin geliş(me)mişliği arasında hiçbir bağlantı bulunmamaktadır. Bahsi geçen farklılık tüm dillerde yaşanmaktadır. Öğretmen, Türkçe öğrenen öğrencilerle dışarda konuşulan dile yakın bir dil kullanmalıdır ki öğrenci sınıfta öğrendiklerini sosyal yaşamını kullanabilsin. Aksi hâlde derste öğrenilen Türkçe kullanılan Türkçe arasındaki farkın yarattığı “*anlayamama/ anlatamama*” hâli öğrencinin derse olan ilgi, isteğini menfi yönde etkileyecektir. Gerekli görüldüğü yer ve zamanlarda aynı hâlin farklı kelime ya da yapılarla da ifadesine dersin akışı içinde yer vermelidir.

Türkiye’de yürütülmekte olan çalışmalarda öğrenci ders dışında da öğrendiği dilin içinden çıktığı kültüre dair bilgi ve donanımı öğrenme fırsatı yakalayabilir. Bu sebeple ders içinde öğrendiklerini ders dışındaki faaliyetlerle bütünleme şansına sahiptir. Ancak özellikle Türkiye dışında yürütülmekte olan çalışmalarda Türkçe öğreten öğretmenin Türk kültürü hakkında bilgisi, alt yapısı, bunu dersin akışı içine yerleştirishi son derece mühimdir. Zira, bu çalışmalarda öğrencinin ders dışında tüm bunları öğrenmek fırsatını yakalaması hayli zordur. Öğretmen, hâl hareket, tavır ve davranışlarıyla olduğu kadar sınıf içinde kullandığı “*selam verme, hitap, tavsiye, teşekkür etme, reddetme vb.*” ifadeleri ile de öğrenciye örnek olmak zorundadır. “*Yabancı dil öğrenmek dilbilgisi bilmek kadar hangi hâllerde hangi yapı ve kelimelerin kullanılacağını bilmek demek olan ‘iletişim becerisi’ne de sahip olmaktır. İletişim becerisi kazanabilmek için de o dilin kültürü hakkında bilgi sahibi olmak gerekmektedir. Bu sebeple, dil öğrenimi ve öğretiminde kültür ögesi hiçbir zaman unutulmamalıdır.*” (Bölükbaş; Keskin,233:2010) Unutulmamalıdır ki sınıfta öğretilen dil ve sokakta konuşulan dil arasındaki mesafe arttıkça dil öğrenme ve öğretme faaliyetinden alınan verim de o denli düşecektir.

SONUÇ

Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi alanında yapılan çalışmaların sayısı artarken niteliği de bu oranda tatmin edici noktaya yaklaşmaktadır. Bununla birlikte yapılan çalışmalarda Türkçeyi yabancı dil olarak öğreten öğretmenlerin taşınması gereken niteliklerin tespitinde kimi mühim noktalar atlanmıştır. Dilin inceliklerine hâkim olmak, bunları yerinde, zamanında izah edebilmek, ayırt edici örneklerle öğrenciye seslenebilmek özellikle kelime öğretiminde son derece mühim yer tutar. Aksi hâlde dil-kültür ilişkisiyle renklenen dil öğrenme/öğretme faaliyetinin öğrenene/öğretene verdiği zevk azalacak ve hedef dile olan talep yeterince karşılanamayacaktır.

KAYNAKÇA

- AÇIK, Fatma (2008). Türkiye’de Yabancılara Türkçe Öğretilirken Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri, Uluslararası Türkçe Eğitimi ve Öğretimi Sempozyumu Bildirisi. Doğu Akdeniz Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü, Lefkoşa.
- AYDIN, A.(2000).Uluslar arası Dünyada Türkçe Öğretimi Sempozyumu, Erişim Adresi: <http://www.turkcede.org/yabancilara-turkce-ogretimi/433-avrupa-birliginin-dil-oretimine-karsi-tutumu-ve-turkcenin-yabanci-dil-olarak-ogretilmesi.html> (Erişim Tarihi: 20.10.2011)
- AKARSU, Bedia. (1998). Dil-Kültür Bağlantısı, İstanbul: İnkılap Yayınları.
- BÖLÜKBAŞ, Fatma; KESKİN, Funda (2010). Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Metinlerin Kültür Aktarımındaki İşlevi, Turkish Studies. 5/4, 221-235.
- ÇİFTÇİ, Musa (2011). Türkçe Öğretmeni Yetiştirme Programı Sorunu, Turkish Studies. 6/1, 399-405.
- GÖÇER, Ali; MOĞOL, Selçuk (2011). Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimiyle İlgili Çalışmalara Genel Bir Bakış, Turkish Studies, 6/3, 797-810.

- OZİL, Şeyda. (1991). “Dil ve Kültür”, Çağdaş Kültürümüz, Olgular – Sorunlar, İstanbul: Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği Yayınları, s. 95-115.
- TÜM, Gülden; MAVAŞOĞLU, Mustafa (2010). Türkçenin Yabancı Dil Olarak Çukurova Üniversitesinin Uygulamaları, Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri, Erişim Adresi: http://turkoloji.cu.edu.tr/YENI%20TURK%20DILI/yeni_turk_dili_ana_04.php. (Erişim Tarihi: 16.06.2011).